

ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Знайте свої права і вмійте їх захищати

ЯК ОФОРМИТИ ПЕНСІЮ?

Видання друге,
виправлене та доповнене

2003

ББК 67.9(4УКР)305
Я44

Я44 Як оформити пенсію?/ Упоряд. С.Шовкошитна. — 2-ге вид., випр. та допов. — К.: [Ін-т громад. сусп-ва], 2003. — 32с. — (Знайте свої права і вмійте їх захищати).

ISBN 966-7672-39-5

У брошурі подана найзагальніша та найпотрібніша інформація щодо пенсійного забезпечення. Головну увагу приділено найактуальнішим питанням, які часто виникають під час оформлення пенсії: порядок призначення, умови та строки виплати пенсій. Розраховано на широке коло читачів.

ББК 67.9(4УКР)305

Підготовлено на основі першого видання 1999 року «Як оформити пенсію» автора й укладача **Т.Гребнєвої**, здійсненого за підтримки Фонду «Євразія» на кошти, надані Агентством з міжнародного розвитку США.

«The production of this booklet was made possible by financial support from the UK Department for International Development through the DFID Citizens Advice and Information Service Project in Ukraine»

Книга видана у рамках проекту з «Підтримки мережі громадських інформаційно-консультативних послуг», що реалізовується за фінансової підтримки Міністерства Великої Британії з питань міжнародного розвитку.

ISBN 966-7672-39-5

© Інститут громадянського суспільства

Дорогі друзі

Пропонуємо вам нову редакцію одного з найпопулярніших видань Інституту, яке доповнене й уточнене відповідно до змін законодавства, що сталися за час від дати виходу у світ першого видання Інституту громадянського суспільства «Як оформити пенсію» 1999 року.

Протягом останніх років Інститут громадянського суспільства активно опікується правовою просвітою населення. Своїми виданнями ми намагаємося бодай частково вдовольнити бажання громадян знати свої права й механізми їхнього захисту. В межах загальної програми «Знайте свої права та вмійте їх захищати» побачило світ десять видань, що стосуються різних аспектів правового захисту громадянина.

Перед вами — ще одна праця, що стосується теми, нової для інституту: пенсії та порядок їхнього оформлення.

Громадські організації, державні установи, підприємства прагнуть працювати передусім з молодим поколінням, люди ж передпенсійного віку часто залишаються мовби за кадром сучасного життя. А роки невимоложно минають, й рано чи пізно перед кожним постає проблема виходу на пенсію. Й виникають запитання: з якого боку підступитись? Що і як зробити, аби без зайвих затрат нервової енергії оформити пенсійні документи? Десятки запитань!

З уваги на це ми й вирішили звернутись до теми, що прямо ніби й не пов'язана з програмою «Знайте свої права та вмійте їх захищати». Вибір визначила актуальність теми.

Ми не намагались дати інструкцію з оформлення пенсій в усіх можливих випадках, для цього є відповідні державні установи. Маємо на меті познакомити громадян із найзагальнішою і найпотрібнішою інформацією щодо пенсійного забезпечення, яка б стала в пригоді кожному, хто стоїть на пенсійному порозі.

Висловлюємо щирі вдячність Міністерству Великої Британії з питань міжнародного розвитку за допомогу у фінансуванні цього проекту.

Анатолій ТКАЧУК,
голова Інституту громадянського суспільства

Конституція України, стаття 46, встановлює фундаментальні принципи соціального захисту населення, зокрема пенсійного забезпечення: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом...

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.»

Ці норми конституції знаходять свій розвиток у законодавстві, яке регулює порядок оформлення пенсій та їх отримання.

Які права мають громадяни України щодо державного пенсійного забезпечення?

Громадяни України мають право на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в деяких інших випадках, якщо це передбачено українським законодавством.

Які види державних пенсій передбачені законодавством України?

По-перше, трудові пенсії:

- за віком,
- по інвалідності,
- у разі втрати годувальника,
- за вислугу років.

По-друге, соціальні пенсії.

Пенсійне забезпечення

Виплата пенсій здійснюється з коштів Пенсійного фонду України. Пенсійне забезпечення, відповідно до чинного законодавства України, здійснюється органами Пенсійного фонду України.

Пенсії не підлягають оподаткуванню.

Коли людина може звернутися до органів соціального забезпечення щоб оформити пенсію?

Звернення за призначенням пенсії може здійснюватися у будь-який час після виникнення права на пенсію.

При цьому пенсії за віком і по інвалідності призначаються незалежно від того, припинено роботу на час звернення за пенсією чи вона продовжується. Але слід звернути увагу на те, що пенсії за вислугу років призначаються при залишенні роботи, яка дає право на цю пенсію.

Призначення пенсій

Призначення пенсій і оформлення документів для їх виплати здійснюється органами Пенсійного фонду України.

Заява про призначення пенсії працюючим подається за місцем роботи, а непрацюючим — до органів Пенсійного фонду України за місцем проживання заявника.

Як довго чекати на розгляд документів про призначення пенсій?

Документи про призначення пенсій розглядаються органом, що призначає пенсії, не пізніше 10 днів з дня їх надходження.

Повідомлення про відмову в призначенні пенсії із зазначенням причин відмови та порядку оскарження орган, що призначає пенсії видає або надсилає підприємству, організації або заявникові не пізніше 5 днів після винесення відповідного рішення.

Коли призначаються пенсії?

Пенсії призначаються з дня звернення за пенсією, крім таких випадків, коли пенсії призначаються з більш раннього строку:

а) пенсії за віком та по інвалідності призначаються з дня досягнення пенсійного віку або відповідно встановлення інвалідності органами медико-соціальної експертизи, якщо звернення за пенсією надійшло не пізніше 3 місяців з дня досягнення пенсійного віку або встановлення інвалідності;

б) пенсії у разі втрати годувальника призначаються з дня виникнення права на пенсію, але не більш як за 12 місяців перед зверненням за пенсією. Переведення з одного виду пенсії на інший провадиться з дня подання відповідної заяви з усіма необхідними документами.

Коли людина досягає пенсійного віку?

Право на пенсію за віком мають:

- чоловіки-після досягнення 60 років і при стажі роботи не менше 25 років;
- жінки-після досягнення 55 років і при стажі роботи не менше 20 років.

Пільгові умови при встановленні терміну виходу на пенсію?

Відповідно до ст.13 Закону України «Про пенсійне забезпечення», на пільгових умовах мають право на пенсію за віком, незалежно від місця останньої роботи:

а) працівники, зайняті повний робочий день на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці; чоловіки-після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 10 років на зазначених роботах; жінки-після досягнення 45 років і при стажі роботи не менше 15 років, з них не менше 7 років 6 місяців на заз-

начених роботах. Працівникам, які мають не менше половини стажу роботи з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, пенсії на пільгових умовах призначаються із зменшенням віку на 1 рік за кожний повний рік такої роботи чоловікам і на 1 рік 4 місяці-жінкам;

б) працівники, зайняті повний робочий день на інших роботах із шкідливими і важкими умовами праці; чоловіки-після досягнення 55 років і при стажі роботи не менше 25 років, з них не менше 12 років 6 місяців на зазначених роботах; жінки-після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 10 років на зазначених роботах. Працівникам, які мають не менше половини стажу роботи із шкідливими і важкими умовами праці, пенсії на пільгових умовах призначаються із зменшенням віку на 1 рік за кожні 2 роки 6 місяців такої роботи чоловікам і за кожні 2 роки такої роботи-жінкам;

в) трактористи-машиністи, безпосередньо зайняті у виробництві сільськогосподарської продукції в колгоспах, радгоспах, інших підприємствах сільського господарства, -чоловіки після досягнення 55 років і при загальному стажі роботи не менше 25 років, з них не менше 20 років на зазначеній роботі;

г) жінки, які працюють трактористами-машиністами, машиністами будівельних, шляхових і вантажно-розвантажувальних машин, змонтованих на базі тракторів і екскаваторів, -після досягнення 50 років і при загальному стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 15 років на зазначеній роботі;

д) жінки, які працюють доярками (операторами машинного доїння), свинарками-операторами в колгоспах, радгоспах, інших підприємствах сільського господарства, -після досягнення 50 років і при стажі зазначеної роботи не менше 20 років;

е) жінки, зайняті протягом повного сезону на вирощуванні, збиранні та післязбиральній обробці тютюну, — після досягнення 50 років і при стажі зазначеної роботи не менше 20 років;

є) робітниці текстильного виробництва, зайняті на верстатах і машинах, - за списком виробництв і професій, затверджуваним у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України, -після досягнення 50 років і при стажі зазначеної роботи не менше 20 років;

ж) жінки, які працюють у сільськогосподарському виробництві та виховали п'ятеро і більше дітей, -незалежно від віку і трудового стажу, в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України;

з) водії міського пасажирського транспорту (автобусів, тролейбусів, трамваїв) і великовагових автомобілів, зайнятих у технологічному процесі важких і шкідливих виробництв: чоловіки-після досягнення 55 років і при стажі роботи 25 років, в тому числі на зазначеній роботі не менше 12 років 6 місяців; жінки-після досягнення 50 років і при стажі роботи 20 років, в тому числі на зазначеній роботі не менше 10 років.

Працівникам інших виробництв, професій та посад дострокові пенсії залежно від умов праці (але не раніш як після досягнення 55 років чоловіками і 50 років жінками) можуть встановлюватися за результатами атестації робочих місць за рахунок коштів підприємств та організацій, призначених на оплату праці, які перераховуються до Пенсійного фонду України на виплату пенсій до досягнення працівником пенсійного віку.

Коли людина має право на достроковий вихід на пенсію?

Згідно з Законом України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» (ст.21), а також Законом України «Про зайнятість населення» (ст. 26), особам передпенсійного віку, трудовий договір з якими було розірвано з ініціативи власника або уповноваженого ним органу в зв'язку із змінами в організації виробництва і праці, в тому числі ліквідацією, реорганізацією, перепрофілюванням підприємств, установ, організацій, скороченням чисельності або штату працівників, а також виявленою невідповідністю працівника займаній посаді за станом здоров'я, гарантується право на достроковий вихід на пенсію за півтора року до встановленого законодавством строку, якщо вони мають необхідний загальний трудовий стаж, у тому числі на пільгових умовах.

Розмір і порядок виплати пенсій у разі їх дострокового призначення регулюються Законом України «Про пенсійне забезпечення».

Витрати, пов'язані із достроковим виходом на пенсію, здійснюються за рахунок коштів Пенсійного фонду України з наступним відшкодуванням цих витрат із державного фонду сприяння зайнятості населення.

Які додаткові гарантії зайнятості надає держава особам похилого та передпенсійного віку?

Відповідно до Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», громадянами похилого віку визнаються: чоловіки у віці 60 і жінки у віці 55 років і старші, а також особи, яким до досягнення загального пенсійного віку залишилося не більше півтора року.

Громадяни похилого віку мають право на працю нарівні з іншими громадянами, яке додатково гарантується державними програмами зайнятості населення.

Забороняється відмова у прийнятті на роботу і звільнення працівника за ініціативою власника або уповноваженого ним органу з мотивів досягнення пенсійного віку.

Переведення працівника похилого віку і працівника передпенсійного віку з одного робочого місця на інше не допускається без його згоди, якщо при цьому змінюються істотні умови праці.

Крім того, згідно зі ст.5 Закону України «Про зайнятість населення», держава забезпечує надання додаткових гарантій щодо працевлаштування особам передпенсійного віку (чоловікам по досягненні 58 років, жінкам — 53 років).

Для працевлаштування цих громадян місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад за поданням центрів зайнятості бронюють на підприємствах, в установах і організаціях, незалежно від форм власності, з чисельністю понад 20 чоловік робочі місця за робітничими професіями, у тому числі з гнучкими формами зайнятості.

На який розмір пенсії за віком можна розраховувати?

Пенсії за віком призначаються в розмірі 55 процентів заробітку, але не нижче мінімального розміру пенсії. За кожний повний рік роботи понад 25 років чоловікам і 20 років жінкам пенсія збільшується на 1 процент заробітку, але не менш як на 1 процент мінімального розміру пенсії. Працівникам, які були зайняті повний робочий день на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, а також тим, які були безпосередньо зайняті повний робочий день на підземних і відкритих гірничих роботах (включаючи особовий склад гірничо-рятувальних частин) по видобутку вугілля, сланцю, руди та інших корисних копалин, на будівництві шахт і рудників та в металургії, за кожний рік роботи, яка дає право на пенсію на пільгових умовах, пенсія збільшується на 1 процент заробітку.

Чи може людина отримувати пенсію за віком, якщо вона не має повного стажу роботи?

Людам, які не мають достатнього для призначення повної пенсії стажу роботи, призначаються пенсії за віком при неповному стажі в розмірі, пропорційному наявному стажу, але не менше соціальної пенсії.

Чи може бути перерахована пенсія при неповному стажі роботи в разі, якщо пенсіонер продовжував працювати після виходу на пенсію?

Якщо пенсіонер, якому при неповному стажі призначено пенсію за віком або пенсію по інвалідності, пропрацював після призначення пенсії не менш як 2 роки, то за його заявою провадиться перерахунок пенсії виходячи із стажу, який є на час перерахунку. Кожний наступний перерахунок пенсії провадиться не раніш як через 2 роки роботи після попереднього перерахунку.

Якщо пенсіонер, продовжуючи працювати, набув стажу, достатнього для призначення повної пенсії, то за заявою пенсіонера провадиться відповідний перерахунок пенсії, незалежно від того, скільки часу минуло після призначення пенсії при неповному стажі. При цьому повна пенсія по інвалідності

встановлюється за умови, якщо пенсіонер має стаж, достатній для призначення повної пенсії відповідно віку пенсіонера на час настання інвалідності.

Перерахунок пенсії провадиться за вибором пенсіонера із заробітку, з якого пенсію було спочатку призначено, або з останнього заробітку.

На який термін призначаються пенсії за віком?

Пенсії за віком призначаються довічно, незалежно від стану здоров'я.

Хто має право на трудову пенсію.

Право на трудову пенсію мають особи, зайняті суспільно-корисною працею, при додержанні інших умов, передбачених цим Законом:

а) особи, які працюють на підприємствах, в установах, організаціях, кооперативах (у тому числі за угодами цивільно-правового характеру), незалежно від використовуваних форм власності та господарювання, або є членами колгоспів та інших кооперативів (підприємств, організацій), – за умови сплати підприємствами та організаціями страхових внесків до Пенсійного фонду України;

б) особи, які займаються підприємницькою діяльністю, заснованою на особистій власності фізичної особи та виключно її праці, – за умови сплати страхових внесків до Пенсійного фонду України;

в) члени творчих спілок, а також інші творчі працівники, які не є членами таких спілок, – за умови сплати страхових внесків до Пенсійного фонду України;

г) інші особи, які підлягають державному соціальному страхуванню;

д) працівники воєнізованих формувань, які не підлягають державному соціальному страхуванню, особи начальницького і рядового складу фельд'єгерської служби Міністерства зв'язку України;

е) вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти;

є) особи, які стали інвалідами у зв'язку з виконанням державних чи громадських обов'язків або у зв'язку з виконанням дій по рятуванню людського життя, охороні державної, колективної та індивідуальної власності, а також по охороні правопорядку;

ж) особи, які здійснюють догляд за інвалідом І групи або дитиною-інвалідом віком до 16 років, а також за пенсіонером, який за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду;

з) члени сімей осіб, вказаних у цій статті, і пенсіонерів з числа цих осіб – у разі втрати годувальника.

Трудова діяльність, що зараховується до стажу роботи, який дає право на трудову пенсію?

До стажу роботи зараховується робота, виконувана на підставі трудового договору на підприємствах, в установах, організаціях і кооперативах, неза-

лежно від використовуваних форм власності та господарювання, а також на підставі членства в колгоспах та інших кооперативах, незалежно від характеру й тривалості роботи і тривалості перерв.

Що ще може зараховуватись до загального трудового стажу?

До загального трудового стажу зараховуються також:

- служба у Збройних Силах, Національній гвардії, Прикордонних військах, СБУ, внутрішніх військах МВС, військах цивільної оборони та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, а також в органах внутрішніх справ;
- час перебування громадян на альтернативній (невійськовій) службі;
- період перепідготовки та навчання нових професій, участі в оплачуваних громадських роботах та період одержання допомоги (в тому числі матеріальної) по безробіттю відповідно до Закону України «Про зайнятість населення»;
- час догляду одного з батьків за потерпілою дитиною внаслідок Чорнобильської катастрофи до досягнення нею віку 12 років;
- час відпусток у зв'язку з вагітністю та пологами, частково оплачуваної відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку і відпустки без збереження заробітної плати по догляду за дитиною, тривалість якої визначається медичним висновком, але не більш як до досягнення дитиною шестирічного віку;
- час навчання на курсах і у школах з підготовки кадрів, підвищенню кваліфікації і перекваліфікації;
- час роботи або виробничої практики на робочих місцях і посадах, що оплачуються, у період навчання у вищому закладі освіти;
- час навчання у професійно-технічному закладі освіти;
- час оплаченого вимушеного прогулу, спричиненого незаконним звільненням або переведенням на іншу роботу;
- термін перебування під вартою, термін відбування покарання, а також час, протягом якого громадянин не працював у зв'язку з незаконним відстороненням від роботи (посади).

А також інше, згідно з Постановою Кабінету Міністрів від 12 серпня 1993 р. № 637 «Про затвердження Порядку підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній».

Який порядок включення до стажу роботи сезонних робіт?

Відповідно до ст. 61 Закону «Про пенсійне забезпечення», робота на водному транспорті протягом повного навігаційного періоду зараховується за рік роботи. Робота протягом повного сезону на підприємствах і в організаціях се-

зонних галузей промисловості, незалежно від відомчої підпорядкованості підприємств і організацій, - за списком (див. Додаток), що затверджується Кабінетом Міністрів України, зараховується до стажу роботи за рік роботи. Інші сезонні роботи зараховуються до стажу роботи за їх фактичною тривалістю.

Яким чином можна підтвердити стаж роботи?

Основним документом, що підтверджує стаж роботи, є трудова книжка.

За відсутності трудової книжки, а також у тих випадках, коли в трудовій книжці відсутні необхідні записи або містяться неправильні чи неточні записи про періоди роботи, для підтвердження трудового стажу приймаються довідки, виписки із наказів, особові рахунки і відомості на видачу заробітної плати, посвідчення, характеристики, письмові трудові договори і угоди з відмітками про їх виконання та інші документи, які містять відомості про періоди роботи.

У разі коли документи про трудовий стаж не збереглися (пожежа, повені, воєнні дії), підтвердження трудового стажу здійснюється районними (міськими) відділами соціального захисту населення на підставі показань свідків. Коли один зі свідків свідчить про роботу заявника за більший період, ніж інші, встановленим вважається період, що підтверджений двома або більше свідками.

Чи існують правила підтвердження трудового стажу?

Так, згідно з Постановою Кабінету Міністрів від 12 серпня 1993 р. № 637 «Про затвердження Порядку підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній», документи, що подаються для підтвердження трудової діяльності, повинні бути підписані посадовими особами і засвідчені печаткою.

Крім того, для підтвердження трудового стажу приймаються лише ті відомості про період роботи, які внесені в довідки на підставі документів.

У тих випадках, коли періоди роботи зараховуються до трудового стажу на підставі показань свідків, один із яких свідчить про роботу заявника за більший період, ніж інші, встановленим вважається період, який підтверджений двома або більше свідками.

У тих випадках, коли в поданому документі про стаж указано лише роки без зазначення точних дат, за дату береться 1 липня відповідного року, а якщо не зазначено число місяця, то ним вважається 15 число відповідного місяця.

Які документи треба мати для оформлення трудової пенсії?

Для оформлення трудової пенсії слід принести до відділу соціального забезпечення:

- заяву про призначення пенсії (працюючим подається за місцем роботи, а непрацюючим - до районного (міського) відділу соціального забезпечення за місцем проживання заявника);

- паспорт;
- трудову книжку;
- довідку про середню зарплатню за 24 місяці перед виходом на пенсію або за п'ять будь-яких років підряд;
- дві фотокартки.

Паспорт і трудова книжка подаються у вигляді оригіналу та копії, копія залишається у відділі соціального забезпечення.

Чи може бути розмір мінімальної пенсії нижчий від мінімального споживчого бюджету?

Ні, бо мінімальний розмір пенсії за віком встановлюється у розмірі мінімального споживчого бюджету. В умовах кризового стану економіки та спаду виробництва мінімальний розмір пенсії за віком встановлюється у розмірі не нижче межі малозабезпеченості.

Мінімальний розмір пенсії за віком підвищується у зв'язку із збільшенням величини вартості мінімального споживчого бюджету чи межі малозабезпеченості.

Який максимальний розмір пенсії?

Максимальний розмір пенсії не може перевищувати трьох, а для працівників, які були зайняті повний робочий день на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, а також тим, які були безпосередньо зайняті повний робочий день на підземних і відкритих гірничих роботах (включаючи особовий склад гірничо-рятувальних частин) по видобутку вугілля, сланцю, руди та інших корисних копалин, на будівництві шахт і рудників та в металургії, -чотирьох мінімальних пенсій за віком (ст.19 Закону «Про пенсійне забезпечення»).

В яких випадках призначається пенсія по інвалідності?

Пенсії по інвалідності призначаються в разі настання інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату здоров'я, внаслідок:

- а) трудового каліцтва або професійного захворювання;
- б) загального захворювання (в тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства).

Слід відзначити, що пенсії по інвалідності призначаються незалежно від того, коли настала інвалідність: у період роботи, до влаштування на роботу чи після припинення роботи.

Чи сплачуються пенсії по інвалідності при неповному стажі роботи?

Так, інвалідам внаслідок загального захворювання, які не мають достатнього для призначення повної пенсії стажу роботи, призначається пенсія по

інвалідності при неповному стажі роботи в розмірі, пропорційному наявному стажу, але не менше соціальної пенсії, встановленої для відповідної групи інвалідності.

На який період призначається пенсія по інвалідності?

Пенсії призначаються на весь час інвалідності, встановленої органами медико-соціальної експертизи.

В разі, якщо інвалід-чоловік досяг віку старше 60 років, а жінка старше 55 років, пенсії по інвалідності призначаються довічно. Повторний огляд цих інвалідів провадиться тільки за їх заявою.

Порядок виплати пенсії в разі зміни групи інвалідності або відновлення здоров'я

Якщо змінюється група інвалідності, пенсія в новому розмірі виплачується з дня зміни групи інвалідності. У разі визнання особи, яка пройшла повторний огляд, здоровою пенсія виплачується до кінця місяця, в якому її визнано здоровою, але не довше ніж до дня, по який встановлено інвалідність.

Хто має право на пенсію в разі втрати годувальника?

Право на пенсію в разі втрати годувальника мають непрацездатні члени сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні. При цьому дітям пенсії призначаються незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника. Батьки і чоловік (дружина) померлого, які не були на його утриманні, також мають право на пенсію, якщо згодом втратили джерело засобів до існування.

Хто вважається непрацездатним?

Непрацездатними членами сім'ї вважаються:

а) діти, брати, сестри й онуки, які не досягли 18 років або старші цього віку, якщо вони стали інвалідами до досягнення 18 років, при цьому брати, сестри й онуки-за умови, якщо вони не мають працездатних батьків;

б) батько, мати, дружина, чоловік, якщо вони є інвалідами або досягли: чоловіки-60 років, жінки-55 років;

в) один з батьків, або чоловік (дружина), або дід, бабуса, брат чи сестра, незалежно від віку і працездатності, якщо він (вона) зайнятий доглядом за дітьми, братами, сестрами чи онуками померлого годувальника, які не досягли 8 років, і не працює;

г) дід і бабуса-в разі відсутності осіб, які за законом зобов'язані їх утримувати. Вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти мають право на пенсію в разі втрати годувальника до закінчення навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23-річного віку, (стаття 37 Закону «Про пенсійне забезпечення»).

Хто вважається утриманцем?

Члени сім'ї померлого вважаються такими, що були на його утриманні, якщо вони були на його повному утриманні або одержували від нього допомогу, яка була для них постійним і основним джерелом засобів до існування. Члени сім'ї померлого, для яких його допомога була постійним і основним джерелом засобів до існування, але які й самі одержували яку-небудь пенсію, мають право перейти на нову пенсію.

Чи зберігається пенсія в разі втрати годувальника при новому одруженні?

Так, пенсія в разі втрати годувальника, призначена в разі смерті одного з подружжя, зберігається і при новому одруженні пенсіонера.

Чи може один із членів сім'ї отримувати свою частку пенсії в разі втрати годувальника?

Згідно з Законом «Про пенсійне забезпечення», на всіх членів сім'ї, які мають право на пенсію, призначається одна спільна пенсія. Але на вимогу одного з членів сім'ї його частка пенсії може бути виділена і виплачуватися йому окремо. Виділення частки пенсії провадиться з першого числа місяця, що йде за тим місяцем, в якому надійшла заява про поділ пенсії.

Чи змінюється розмір пенсії в разі втрати годувальника при зміні кількості членів сім'ї?

При зміні кількості членів сім'ї, забезпечуваних пенсією в разі втрати годувальника, пенсія відповідно збільшується або зменшується за кількістю членів сім'ї, які мають право на пенсію. Такий же перегляд пенсії провадиться і в тих випадках, коли виплата пенсії одному з членів сім'ї зупиняється або поновлюється після закінчення обставин, що спричинили зупинення виплати пенсії.

Чи розповсюджуються ці правила на сім'ї безвісти зниклих?

Всі правила, що стосуються сімей померлих, відповідно поширюються (оскільки не обумовлено інше) і на сім'ї безвісти зниклих, якщо безвісна відсутність годувальника засвідчена у встановленому порядку через суд.

Які підстави пенсійного забезпечення за вислугу років?

Пенсії за вислугу років встановлюються окремим категоріям громадян, зайнятих на роботах, виконання яких призводить до втрати професійної працездатності або придатності до настання віку, що дає право на пенсію за віком. Перелік професій, які мають право на пенсію за вислугу років незалежно від віку, міститься в Додатку.

Хто має право на соціальну пенсію?

Соціальні пенсії призначаються і виплачуються непрацюючим громадянам, крім інвалідів з дитинства, при відсутності права на трудову пенсію: інвалідам I і II груп, у тому числі інвалідам з дитинства, а також інвалідам III групи; особам, які досягли віку: чоловіки – 60 років, жінки – 55 років; дітям – у разі втрати годувальника; дітям – інвалідам віком до 16 років. Перелік медичних показань, що дають право на одержання соціальної пенсії на дітей – інвалідів віком до 16 років, визначається в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, (Закон «Про пенсійне забезпечення» ст.ст. 5; 93).

Розміри соціальних пенсій

Соціальні пенсії призначаються в таких розмірах:

- а) 30 процентів мінімального розміру пенсії за віком:
 - особам, які досягли віку: чоловіки – 60 років, жінки – 55 років і не набули права на трудову пенсію без поважних причин;
- б) 50 процентів мінімального розміру пенсії за віком:
 - особам, які досягли віку: чоловіки – 60 років, жінки – 55 років і не набули права на трудову пенсію з поважних причин; інвалідам III групи;
- в) 100 процентів мінімального розміру пенсії за віком:
 - інвалідам II групи;
 - дітям – інвалідам віком до 16 років;
 - дітям (які не досягли 18 років або старші цього віку, якщо вони стали інвалідами до досягнення 18 років, – за умови, якщо вони не мають працездатних батьків), а також одному з батьків, або чоловіку (дружині), або діду, бабусі, брату чи сестрі, незалежно від віку і працездатності, якщо він (вона) зайнятий доглядом за дітьми, братами, сестрами чи онуками померлого годувальника, які не досягли 8 років, і не працює;)
- г) 200 процентів мінімального розміру пенсії за віком:
 - інвалідам I групи;
 - матерям, яким присвоєно звання «Мати-героїня» (стаття 94).

При наявності одночасного права на соціальну пенсію і надбавку на непрацездатних членів сім'ї до пенсії за віком або по інвалідності призначається за вибором того, хто звернувся, або пенсія, або надбавка.

Чи здійснюється перерахунок пенсії у зв'язку із зміною в сімейному стані, влаштуванням на роботу або її припиненням?

У тих випадках, коли після призначення пенсії пенсіонер у зв'язку із зміною в сімейному стані, влаштуванням на роботу або її припиненням здобуває або втрачає право на надбавку на непрацездатних членів сім'ї або розмір цієї надбавки підлягає зміні, провадиться відповідний перерахунок пенсії.

Але слід зазначити, що це не стосується пенсіонерів за віком. Тобто чинне законодавство сьогодні не передбачає жодних обмежень щодо виплати пенсій у залежності від заробітку.

Чи зобов'язаний пенсіонер повідомляти відділи соціального забезпечення про зміну умов, що впливають на виплату пенсій?

Пенсіонери зобов'язані повідомляти органи соціального забезпечення про обставини, що спричиняють зміну розміру пенсії або припинення її виплати. У разі невиконання цього обов'язку і одержання у зв'язку з цим зайвих сум пенсії пенсіонери повинні відшкодувати органу соціального забезпечення заподіяну шкоду.

Чи може пенсіонер оскаржити рішення органу, який призначає пенсії?

Скаргу на рішення органу, який призначає пенсії, може бути подано до районної (міської) Ради народних депутатів або до районного (міського) народного суду, (ст. 104 Закону «Про пенсійне забезпечення»).

Пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ?

Умови, норми і порядок пенсійного забезпечення громадян України-військовослужбовців Збройних Сил України, Прикордонних військ України, Національної гвардії України, Управління державної охорони, інших військових формувань, що створюються Верховною Радою України, Служби безпеки України, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України, осіб начальницького складу податкової міліції, осіб начальницького і рядового складу кримінально-виконавчої системи та членів їх сімей, а також військовослужбовців колишніх Збройних Сил СРСР, органів державної безпеки і внутрішніх справ СРСР, військовослужбовців, які в період Великої Вітчизняної війни проходили службу у складі 1-го Чехословацького армійського корпусу під командуванням Л.Свободи, та членів їх сімей здійснюється відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ».

Особи офіцерського складу, прапорщики і мічмани, військовослужбовці надстрокової служби та військової служби за контрактом, особи начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ при наявності встановленої цим Законом вислуги на військовій службі і на службі в органах внутрішніх справ мають право на довічну пенсію за вислугу років.

Військовослужбовці, особи начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, які стали інвалідами за умов, передбачених цим Законом, набувають право на пенсію по інвалідності.

Члени сімей військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, які загинули чи померли або пропали безвісти, мають право на пенсію в разі втрати годувальника.

Який порядок одержання пенсій біженцями?

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів від 6 липня 1998 р. № 1016 «Про затвердження Порядку надання біженцям грошової допомоги та пенсії», для вирішення питання про призначення пенсії, біженці можуть звернутися із заявами до Міністерства праці та соціального захисту населення Автономної Республіки Крим, управлінь соціального захисту населення обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій за місцем їх тимчасового проживання.

Куди і які документи потрібно подати для одержання біженцями пенсії?

Документи подаються до органу соціального захисту населення за місцем їх тимчасового проживання в такому складі:

- заява про призначення пенсії;
- копія посвідчення біженця, копія довідки, виданої органом міграційної служби, паспорта або іншого документа, що посвідчує особу;
- інші документи, передбачені законодавством України про пенсійне забезпечення.

Рішення про призначення біженцю пенсії або про відмову в її призначенні приймається органом соціального захисту населення протягом 10 днів з дня подання заяви з усіма необхідними документами.

Розмір пенсії біженцям з числа осіб, які досягли пенсійного віку, встановленого законодавством України, а також інвалідам I та II групи встановлюється відповідно до статті 94 Закону України «Про пенсійне забезпечення».

У разі коли між Україною та державою, громадянином якої є біженець, чи країною його постійного проживання укладено договір про пенсійне забезпечення своїх громадян, ця особа отримує пенсію в порядку і розмірі, передбачених таким договором.

Пенсія біженцям призначається органом соціального захисту населення за місцем їхнього тимчасового проживання та виплачується в установленому порядку з дня її призначення протягом терміну дії статусу біженця.

Чи зберігається пенсія людині, яка переїхала на постійне проживання до інших країн?

Громадянам, які виїхали на постійне проживання за кордон, пенсії не призначаються. Пенсії, призначені в Україні до виїзду на постійне проживання за кордон, виплачуються за 6 місяців наперед перед від'їздом за кор-

дон. За час перебування цих громадян за кордоном виплачуються тільки пенсії, призначені внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання. Порядок переведення пенсій, призначених внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання, в інші країни визначається Кабінетом Міністрів України.

Пенсії, призначені внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання громадянам, які виїхали на постійне проживання до інших країн, переводяться Пенсійним фондом України, починаючи з дати припинення її виплати громадянам в Україні.

Нараховані суми пенсії, не затребувані пенсіонером своєчасно, виплачуються за минулий час не більше як за 3 роки перед зверненням за одержанням пенсії.

Переведення пенсій до інших країн провадиться щоквартально у валюті тієї країни, де проживає пенсіонер, за курсом Національного банку України.

Чи може людина отримувати декілька видів державних пенсій?

Ні, тому що згідно з українським законодавством, особам, які мають одночасно право на різні державні пенсії, призначається одна пенсія за їх вибором.

Крім того, при наявності одночасного права на соціальну пенсію і надбавку на непрацездатних членів сім'ї до пенсії за віком або по інвалідності призначається за вибором того, хто звернувся, або пенсія, або надбавка.

Чи може людина отримати пенсію за минулий час?

Нараховані суми пенсії, не затребувані пенсіонером своєчасно, виплачуються за минулий час не більш як за 3 роки перед зверненням за одержанням пенсії. Суми пенсії, не одержані своєчасно з вини органу, що призначає або виплачує пенсію, виплачуються за минулий час без обмеження будь-яким строком.

Чи може бути виплачена пенсія за довіреністю?

Так, пенсія може виплачуватись за довіреністю, порядок оформлення і строк дії якої визначається законодавством.

Чи оподатковуються прибутковим податком одноразові виплати працівникам, які виходять на пенсію?

Відповідно до статті 15 Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», одноразові грошові виплати громадянам похилого віку у зв'язку з виходом на пенсію, які провадяться за рішенням трудового колективу за рахунок коштів підприємств, не оподатковуються прибутковим податком з громадян при умові розірвання трудового договору.

Що таке персоніфікована система обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?

Персоніфікований облік полягає в збиранні, обробленні, систематизації та зберіганні передбачених законодавством про пенсійне забезпечення відомостей про фізичних осіб, що пов'язані з визначенням права на виплати з Пенсійного фонду та їх розмір за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням. (Постанова від 04.06.1998р. №794 «Про затвердження Положення про організацію персоніфікованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування»).

Персоніфікований облік здійснює Пенсійний фонд та його органи на місцях.

Фізична особа для отримання в майбутньому виплат з Пенсійного фонду:

- повідомляє під час приймання її на роботу свій ідентифікаційний номер з Державного реєстру фізичних осіб — платників податків та інших обов'язкових платежів і відомості, які вносяться до системи персоніфікованого обліку;
- повідомляє уповноважений орган та роботодавця про зміни у відомостях про неї стосовно персоніфікованого обліку;
- подає уповноваженому органу або роботодавцю документи, які підтверджують відомості про себе, що мають бути внесені до системи персоніфікованого обліку.

Відомості про фізичних осіб збираються і зберігаються у документальній та електронній формі уповноваженим органом у встановленому порядку протягом життя фізичної особи та зберігаються також впродовж 75 років після її смерті.

Забороняється розголошувати без згоди фізичної особи відомості про неї стосовно персоніфікованого обліку, крім випадків, передбачених законом.

На кожну фізичну особу відкривається персональна облікова картка, в якій використовується постійний індивідуальний ідентифікаційний номер Державного реєстру фізичних осіб — платників податків та інших обов'язкових платежів.

Фізична особа має право:

- ознайомлюватися з відомостями про неї, внесеними до системи персоніфікованого обліку;
- у разі незгоди з відомостями, внесеними до системи персоніфікованого обліку, звертатися до уповноваженого органу із заявою про їх виправлення;
- вимагати від роботодавців повного та своєчасного подання до уповноваженого органу відомостей стосовно персоніфікованого обліку.

Яку структуру повинна мати персональна облікова картка фізичної особи

1) частина персональної облікової картки, де зберігаються анкетні дані про фізичну особу:

- ідентифікаційний номер;
- прізвище, ім'я та по батькові;
- дата народження;
- місце народження;
- стать;
- адреса постійного місця проживання;
- серія і номер документа, з якого взято відомості до персональної облікової картки;
- громадянство;
- номер домашнього телефону (за згодою);

2) частина персональної облікової картки, що відображає сплату страхового збору (внесків) та стаж роботи фізичної особи:

- ідентифікаційний номер роботодавця;
- рік, за який внесено відомості;
- тривалість трудової або іншої діяльності, яка зараховується до стажу роботи;
- сума заробітку (доходу), на який нараховується страховий збір (внески) на пенсійне страхування (помісячно);
- розмір страхового збору (внесків) на пенсійне страхування за відповідний місяць;
- відомості, які підтверджують наявність особливих умов праці, які дають право на пенсію на пільгових умовах;

3) частина персональної облікової картки, що відображає нарахування, сплату пенсії фізичній особі та надані їй соціальні послуги:

- дата, з якої призначено пенсію;
- місяць нарахування (перерахування, індексації) пенсії;
- вид трудової або іншої діяльності, яка зараховується до стажу;
- заробіток (доход) для обчислення, перерахунку, індексації пенсії;
- пільги, які враховуються під час призначення пенсії;
- розмір пенсії для виплати;
- запис про членів сім'ї, які перебувають на утриманні фізичної особи;
- підстави для надання соціальних послуг (для кожного виду послуг окремо);
- дата, з якої відкривається можливість надання соціальної послуги;
- відмітка про надання соціальної послуги;

4) частина, що відображає технологічну інформацію, необхідну для ведення персоналізованого обліку.

У разі зміни законодавства стосовно пенсійного страхування накопичені раніше відомості про фізичних осіб зберігаються в персональній обліковій картці незмінними, а для обліку нових чи модифікованих відомостей вноситься необхідний комплекс змін до функціонуючої інформаційної технології персоналізованого обліку.

У персональній обліковій картці одночасно накопичуються відомості про фізичних осіб від кожного роботодавця, де працювала особа, з урахуванням усіх фактів її трудової міграції та роботи за сумісництвом.

У разі виїзду особи на проживання за межі України відомості про неї передаються до органів пенсійного забезпечення за місцем її постійного проживання згідно з міжнародними договорами України.

Спори, що виникають з питань правовідносин, пов'язаних з персоналізованим обліком, розв'язуються за згодою сторін, а у разі недосягнення згоди — у судовому порядку.

Як здійснюється виплата пенсій?

Пенсії виплачуються без урахування одержуваного заробітку (прибутку) за місцем фактичного проживання пенсіонера, незалежно від прописки.

Виплата пенсій провадиться за поточний місяць загальною сумою у встановлені строки, але не пізніше 25 числа місяця, за який виплачується пенсія.

З метою створення найбільш сприятливих умов щодо соціального захисту пенсіонерів, було запроваджено систему виплат пенсій і грошової допомоги через вкладні рахунки пенсіонерів в установах АППБ «Аваль». (Спільна постанова правління Пенсійного фонду України, колегії Міністерства праці та соціальної політики України, правління Державного комітету зв'язку України та правління АППБ «Аваль» від 30 жовтня 1997 року, «Про Порядок виплати пенсій та грошової допомоги через вкладні рахунки пенсіонерів в установах АППБ «Аваль» на підприємствах поштового зв'язку України»)

Відкриття рахунків

На початку організації виплати сум з вкладних рахунків пенсіонерів в Банку, Поштою провадиться опитування всіх пенсіонерів. Для цього всім пенсіонерам вручаються опитувальні листи, в яких пенсіонерові, який має бажання отримувати пенсію шляхом зарахування на вкладний рахунок в Банку, необхідно відповісти на ряд запитань:

1. Прізвище, ім'я, та по батькові.

2. Адреса.

3. Як бажає отримувати пенсію:

— з доставкою додому з відкриттям вкладного рахунка в Банку;

— у відділенні зв'язку з відкриттям вкладного рахунка в Банку.

Заяви пенсіонерів, які виявили бажання отримувати пенсії через вкладні рахунки в установах Банку, надходять від Пошти до відповідних органів соціального захисту населення щомісячно до 20 числа по реєстрах, що складаються в 2-х примірниках по кожному відділенню зв'язку.

Оформлений договір про ощадно-пенсійний вклад зберігається у відділенні зв'язку.

При зверненні пенсіонера у відділення зв'язку або виплаті пенсії вдома, працівник Пошти робить недостаючі записи в ощадно-пенсійній книжці про суми зарахованої пенсії та суму банківського відсотка, суми виплаченої чи прийнятої від пенсіонера та заощадження в залежності від проведеної операції.

Для тих пенсіонерів, які бажають після зарахування пенсії на вкладний рахунок одержувати повну, або часткову суму вкладу, виплата проводиться по видаткових ордерах.

Для пенсіонерів, які бажають одержувати суми з вкладу з доставкою додому, друкується видатковий ордер та виписка з вкладного рахунку про рух коштів.

Вкладні рахунки пенсіонерів відкриваються на підставі договорів про відкриття вкладного рахунку (далі — договорів), укладених за заявами пенсіонерів (додаток № 1). Одночасно пенсіонерам видається ощадно-пенсійна книжка (додаток № 2).

Бланки договорів і ощадно-пенсійні книжки Банк видає Пошті під звітність. Пошта щоденно складає звітність по встановленій формі про використання бланків договорів і ощадно-пенсійних книжок.

Заяви одержувачів пенсій на перерахування належних їм виплат на вкладні рахунки в Банку Пошта передає органу соціального захисту населення щомісячно не пізніше 20 числа разом з реєстром заяв про виплату пенсій та грошової допомоги через вкладні рахунки пенсіонерів в установах АППБ «Аваль» (додаток № 3) у двох примірниках. Перший примірник залишається органу соцзахисту населення, а другий, завірений підписами і печаткою органу соцзахисту населення, повертається Пошті і долучається до третього примірника.

Пенсіонер має право розпоряджатися вкладом особисто або через представника. Представником пенсіонера є особа, яка має від нього письмові повноваження — довіреність на право розпорядження або одержання сум з вкладного рахунку. Довіреність повинна бути оформлена відповідно до чинного законодавства.

Всі договори по відкритих рахунках зберігаються в відділеннях зв'язку в порядку зростання номерів вкладних рахунків. Після закриття рахунків договори передаються в Банк.

Одержання пенсій

Виплата пенсій здійснюється шляхом зарахування їх на вкладні рахунки пенсіонерів. Видача сум, зарахованих на вкладні рахунки, може здійснюватись у двох режимах:

- у відділеннях зв'язку;
- з доставкою пенсіонеру додому щомісячно.

Одержання суми вкладів з доставкою додому обумовлюється при відкритті рахунку окремою заявою пенсіонера.

Видача з вкладів сум у відділенні зв'язку здійснюється по видатковому ордеру. Оператор зв'язку в режимі обслуговування клієнтів вводить до електронної бази даних номер вкладного рахунку пенсіонера і заявлену ним суму (при цьому друкування видаткового ордеру здійснюється автоматично, за допомогою програмного забезпечення).

Для доставки сум з вкладів додому формуються видаткові касові ордери в режимі підготовки документів та виписки з вкладного рахунку пенсіонера. Працівник пошти одержує видаткові ордери, виписки із вкладного рахунку та готівку під звітність. При виплаті сум з вкладів вдома працівник пошти робить відповідні записи в ощадно-пенсійну книжку згідно з випискою з вкладного рахунку. Після доставки сум зі вкладів працівник пошти здає звіт по виплачених ордерах контролюючій особі.

Додаток № 1

до Порядку виплати пенсій та грошової допомоги через вкладні рахунки пенсіонерів в установах АППБ «Аваль» на підприємствах поштового зв'язку України

Начальнику органу соціального захисту населення

від _____
(П.І.П.)

адреса: _____

район _____

№ пенсійної книжки _____

Заява

Прошу з «_____» _____ 200_ р. перераховувати мою пенсію в відділення зв'язку № _____ на вкладний рахунок в АППБ «Аваль» № _____

«_____» _____ 200_ р. _____

(підпис)

Додаток № 2

до Порядку виплати пенсій та грошової допомоги через вкладні рахунки пенсіонерів в установах АППБ «Аваль» на підприємствах поштового зв'язку України

Ощадно-пенсійна книжка

Акціонерний поштово-пенсійний банк «Аваль»

Філія _____

Рахунок № _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Вид вкладу _____

Дата відкриття рахунка _____

М.П. _____

(підпис уповноваженої особи)

Рахунок №				Підписи	
Дата	Прибуток	Видаток	Залишок	Оператора	Вкладника

Додаток № 3

до Порядку виплати пенсій та грошової допомоги через вкладні рахунки пенсіонерів в установах АППБ «Аваль» на підприємствах поштового зв'язку України

Реєстр

заяв про виплату пенсій та грошової допомоги через вкладні рахунки пенсіонерів в установах АППБ «Аваль»

Всього заяв _____

(кількість вказати прописом)

Прізвище, ім'я та по батькові пенсіонера	№ особового рахунку в органах соцзахисту	№ вкладного рахунку в АППБ «Аваль»	З якого місяця роботи перерахування	Дата прийняття заяви
1	2	3	4	5

Відбиток К.Ш. Начальник відділення зв'язку _____

(підпис)

Примітка: Подібна практика виплат пенсій стає дедалі поширенішою серед інших банків України. На сьогодні існує понад двадцять банків по всій території України, які отримали право, на підставі конкурсного відбору, виплачувати пенсії за згодою пенсіонерів через їх поточні рахунки у банках. Тепер Ви маєте вибір звернутися чи до вищезгаданого банку, чи до будь-якого іншого, якщо він наділений таким правом.

**Постанова Кабінету Міністрів
«Про затвердження нормативних актів з питань пенсійного
забезпечення» від 12 жовтня 1992 р. №583**

Кабінет Міністрів України постановляє:

Затвердити нормативні акти з питань пенсійного забезпечення, що додаються:

Список текстильних виробництв і професій, робота на яких дає робітникам право на пенсію за віком після досягнення 50 років і при стажі зазначеної роботи не менше 20 років;

Список професій і посад робітників локомотивних бригад і окремих категорій працівників, які безпосередньо здійснюють організацію перевезень і забезпечують безпеку руху на залізничному транспорті та в метрополітенах і користуються правом на пенсію за вислугу років;

Список професій і посад працівників підприємств лісової промисловості та лісового господарства, постійно діючих лісопунктів, лісництв, лісозаготівельних ділянок, зайнятих на заготівлі лісу, лісгосподарських роботах, підсохці лісу та лісосплаві, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років;

Список професій і посад плавскладу окремих видів суден морського, річкового флоту і флоту рибної промисловості, які мають право на пенсію за вислугу років незалежно від віку;

Порядок призначення і виплати пенсій за вислугу років заслуженим майстрам спорту, майстрам спорту міжнародного класу-членам збірних команд України;

Перелік посад артистів театральних-концертних та інших видовищних закладів, підприємств і колективів, які мають право на пенсію за вислугу років незалежно від віку;

Список сезонних робіт, зайнятість на яких протягом повного сезону зараховується до стажу для призначення пенсії за рік роботи;

Перелік видів оплати праці та інших виплат, на які не нараховуються страхові внески, та які не враховуються при визначенні середньомісячного заробітку для обчислення пенсій.

Виконуючий обов'язки
прем'єр-міністра України

В. СИМОНЕНКО

Міністр Кабінету Міністрів України **В.ПЕХОТА**

СПИСОК текстильних виробництв і професій, робота на яких дає робітникам право на пенсію за віком після досягнення 50 років і при стажі зазначеної роботи не менше 20 років

Виробництва:

Бавовняне, ватне, льняне, вовняне, шовкове, конопле-джутове, трикотажне, текстильно-галантерейне і валяльно-повстяне; текстильні цехи (дільниці, відділення) у виробництвах штучного та синтетичного волокна, виготовлення металевих сіток.

Професії:

оператори прасувально-сушильних агрегатів; оператори гребенчесального обладнання; оператори канатних машин; оператори канатосукальних і мотузкових машин; оператори крутильного обладнання; оператори крутіння та витягування; оператори стрічкового обладнання; оператори мотального обладнання, крім високоавтоматизованого (автоматів типу «Мурата» і аналогічних); оператори м'яльно-чесальних машин; оператори обпалювального обладнання, зайняті обпалюванням пряжі з натурального шовку; оператори плетільних машин; оператори пряжесукальних машин; оператори розпушувально-тіпальних машин; оператори розкладальних машин (льняне виробництво); оператори рівничного обладнання; оператори сукального обладнання; оператори полотновитягувальних машин; оператори чесального обладнання, включаючи виробництво нетканих матеріалів; оператори чистильних машин, зайняті очищенням пряжі з натурального шовку; помічники майстрів при обслуговуванні машин підготовчих цехів прядильного виробництва, крутильних, прядильних, мотальних, сукальних, перемотувальних машин і ткацьких верстатів; прядильники; ставильники на ткацьких верстатах у кордовому виробництві; ткалі металевих і синтетичних сіток, зайняті виготовленням металевих сіток.

СПИСОК професій і посад робітників локомотивних бригад і окремих категорій працівників, які безпосередньо здійснюють організацію перевезень і забезпечують безпеку руху на залізничному транспорті та в метрополітенах і користуються правом на пенсію за вислугу років:

бригади магістральних залізниць, зайняті на поточному утриманні, ремонті колій та штучних споруд на дільницях з інтенсивним рухом поїздів; електромонтери і електромеханіки контактної мережі магістральних залізниць; кондуктори вантажних поїздів; чогегари паровозів і парових кранів на залізничному ходу; майстри (шляхові, постові, тунельні) магістральних залізниць, зайняті на поточному утриманні, ремонті колій і штучних споруд на дільницях з інтенсивним рухом поїздів; машиністи автомотрис і мотовозів; машиністи і помічники машиністів паровозів і парових кранів на залізничному ходу; машиністи і помічники машиністів тепловозів; машиністи і помічники машиністів електровозів; машиністи і помічники машиністів дизель-поїздів; машиністи і помічники машиністів електропоїздів (секцій); машиністи-інструктори локомотивних бригад; механіки рефрижераторних поїздів (секцій)*; монтери колії магістральних залізниць, зайняті на поточному утриманні, ремонті колій і штучних споруд на дільницях з інтенсивним рухом поїздів; оглядачі вагонів магістральних залізниць, зайняті на пунктах технічного (технічного і комерційного) обслуговування вагонів станцій позакласних, 1 та 2 класу; оглядачі-ремонтники ваго-

нів магістральних залізниць, зайняті на пунктах технічного (технічного і комерційного) обслуговування вагонів станцій позакласних, 1 та 2 класу; поїзні диспетчери і старші поїзні диспетчери; регулювальники швидкості руху вагонів; ремонтники штучних споруд магістральних залізниць на дільницях з інтенсивним рухом поїздів; складачі поїздів; слюсарі по ремонту рухомого складу магістральних залізниць, зайняті на пунктах технічного (технічного і комерційного) обслуговування вагонів станцій позакласних, 1 та 2 класу; чергові по станціях позакласних і 1 класу, зайняті прийманням, відправленням і пропусканням поїздів на дільницях магістральних залізниць з особливо інтенсивним рухом; чергові та оператори сортувальних гірок на станціях позакласних і 1 класу.

СПИСОК професій і посад працівників підприємств лісової промисловості та лісового господарства, постійно діючих лісопунктів, лісництв, лісозаготівельних дільниць, зайнятих на заготівлі лісу, лісогосподарських роботах, підсочці лісу та лісосплаві, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років:

а) робітники:

злимщики-збирачі; звальщики лісу; водії автомобілів по вивезенню лісу; лебідчики на трелюванні лісу; лісоруби; машиністи-кранівники, зайняті на лісосіках, лісонавантажувальних пунктах, верхніх і проміжних складах; машиністи з'єднувальних (сортувальних) машин; машиністи трелювальних машин; навальники-звальщики лісоматеріалів, зайняті на лісосіках, лісонавантажувальних пунктах, верхніх і проміжних складах; обрубувачі сучків; розкрязувальники; слюсарі по ремонту лісозаготівельного обладнання, зайняті на лісосіках, лісонавантажувальних пунктах, верхніх і проміжних складах; сортувальники деревини на воді; з'єднувачі плотів; трактористи на підготовці лісосік, трелюванні та вивезенні лісу трелювальники; формувальники плотів; чокувальники; штабелювальники деревини, зайняті на лісосіках, лісо-навантажувальних пунктах, верхніх і проміжних складах.

б) спеціалісти:

майстри, старші майстри, зайняті на лісосіках, лісонавантажувальних пунктах, верхніх і проміжних складах.

СПИСОК професій і посад плавскладу окремих видів суден морського, річкового флоту і флоту рибної промисловості, які мають право на пенсію за вислугу років незалежно від віку

Види суден:

хімовози, газовози, нафтоналивні, агломератовози, нафтоперекачувальні і плавучі зачисні станції, судна з атомними енергетичними установками, судна атомного технологічного обслуговування, судна, що постійно працюють в Арктиці, виробничі судна флоту рибної промисловості, зайняті добуванням, обробкою риби і морепродуктів, а також прийманням готової продукції на промислі, підводні апарати (лабораторії).

Найменування професій та посад плавскладу:

боцмани; гідроакустики; головні фізики, інженери і техніки всіх спеціальностей, майстри, дезактиватори суден з атомними енергетичними установками, суден атом-

ного технологічного обслуговування і підводних апаратів (лабораторій), капітани-директори, капітани а також (старшини) та їх помічники, штурмани; кочегари суден; майстри всіх найменувань по добуванню і обробці риби; механіки та їх помічники; начальники радіостанцій; начальники служб радіаційної безпеки і контрольно-вимірювальних приладів і автоматики суден з атомними енергетичними установками; начальники плавучих зачисних станцій та їх помічники; номпові машиністи (донкермани); радіооператори всіх класів, радіотехніки та радіотелеграфісти; рульові й матроси всіх класів і найменувань; шкіпери та їх помічники, підшкіпери; електрики суднові всіх класів і найменувань; електромеханіки всіх класів і найменувань; електрорадіонавігатори.

ПОРЯДОК призначення і виплати пенсій за вислугу років заслуженим майстрам спорту, майстрам спорту міжнародного класу – членам збірних команд України:

1. Пенсії за вислугу років призначаються спортсменам, які мають особливі заслуги перед фізкультурним рухом, -заслуженим майстрам спорту, майстрам спорту міжнародного класу при загальному стажі роботи не менше 20 років і перебуванні в складі збірних команд України не менше 6 років незалежно від віку.

При призначенні й виплаті вказаних пенсій застосовуються статті 4, 6-10, 19, 21, 51-53, 64-66, 69, 72, 75-78, 80-92, 104 Закону України «Про пенсійне забезпечення».

До загального трудового стажу зараховується перебування вказаних осіб у складі збірних команд України, а також інші види діяльності, передбачені Законом України «Про пенсійне забезпечення» (1788-12).

Стаж, який дає право на пенсію за вислугу років, обчислюється на підставі трудової книжки та інших документів, що підтверджують перебування в складі збірних команд України, а також у разі наявності звання заслуженого майстра спорту або майстра спорту міжнародного класу.

2. Пенсії за вислугу років призначаються в розмірах, установлених Законом України «Про пенсійне забезпечення» для пенсій за віком.

3. Пенсії за вислугу років обчислюються із середньомісячного заробітку, визначеного відповідно до статті 65 Закону України «Про пенсійне забезпечення».

4. Пенсії за вислугу років призначаються і виплачуються за умови вибуття вказаних осіб зі збірних команд України.

ПЕРЕЛІК посад артистів театральнo-концертних та інших видовищних закладів, підприємств і колективів, які мають право на пенсію за вислугу років незалежно від віку

Право на пенсію за вислугу років мають:

1. При стажі творчої діяльності на посадах, передбачених у цьому пункті, не менше 20 років:

артисти балету та балету на льоду; артисти-виконавці танцювальних номерів у професійних художніх колективах; артисти театрів міміки та жесту; травесті (артисти, які виконують ролі хлопчиків, підлітків, дівчаток); артисти цирків і концертних

організацій: гімнасти, мотоболофігуристи, еквілібристи, балансери, акробати, наїзники, дресирувальники диких звірів, борці, клоуни (коверні), які виконують номери жанрів циркового мистецтва, що дають право на пенсію за вислугу років, силові жонглери, ліліпути-артисти всіх найменувань; артистки-вокалістки (солістки), солістки-бандуристки театрів опери і балету, музичних і музично-драматичних театрів, концертних організацій, телебачення і радіомовлення, оперних студій вищих навчальних закладів мистецтв, жокії.

2. При стажі творчої діяльності на посадах, передбачених у цьому пункті, не менше 25 років:

артисти-вокалісти (солісти) театрів опери і балету, музичних і музично-драматичних театрів, концертних організацій, телебачення і радіомовлення, оперних студій вищих навчальних закладів мистецтв (крім артисток-вокалісток (солісток), вказаних у пункті 1 цього Переліку; артисти-виконавці трюкових номерів (каскадери); артисти професійних хорових колективів, які виконують сольні партії; артисти, які грають на духових інструментах у професійних художніх колективах; артисти-ляльководи в театрах ляльок і цирках; артисти театрів юного глядача (театрів для дітей та юнацтва); жонглери та артисти оригінального жанру в цирках і концертних організаціях.

3. Артисти хору театрів опери і балету та професійних художніх колективів при стажі творчої діяльності на цих посадах не менше 30 років (до цього стажу зараховується також робота, передбачена пунктами 1 і 2 цього Переліку).

4. Творчі працівники (крім перелічених у пунктах 1 – 3 цього Переліку) театрів опери і балету, музичних театрів:

а) артисти драми, артисти оркестру, які грають на духових інструментах, -при стажі творчої роботи на сцені на посадах, зазначених у цьому підпункті, не менше 25 років. До цього стажу зараховується і робота, передбачена пунктами 1 і 2 цього Переліку;

б) артисти оркестру (крім тих, які грають на духових інструментах), артисти хору і мімічного ансамблю, концертмейстери-піаністи, артисти вокально-драматичної частини-при стажі творчої роботи на сцені на посадах, зазначених у цьому підпункті, не менше 30 років. До цього стажу зараховується також робота, передбачена пунктами 1-3 і підпунктом «а» пункту 4 цього Переліку.

СПИСОК сезонних робіт, зайнятість на яких протягом повного сезону зараховується до стажу для призначення пенсії за рік роботи

1. Робота на торфорозробках:

болотно-підготовчі роботи; добування, сушіння та убирання торфу; ремонт і обслуговування технологічного обладнання в польових умовах.

2. Робота на лісозаготівлі та лісосплаві:

скидання деревини у воду, первинний і плотовий лісосплав, сортування на воді, з'єднування плотів і викачування деревини із води, навантаження деревини на судна та розвантаження її з суден; добування живиці, баррасу і ялинової сірки; заготівля пнявого осмолу; підготовка ґрунту, посів і садіння лісу, догляд за лісовими культурами, робота в лісорозсадниках; польові лісовпорядні роботи.

3. Робота на підприємствах сезонних галузей рибного господарства.

4. Робота на підприємствах сезонних галузей м'ясної і молочної промисловості.

5. Робота на підприємствах цукрової та консервної галузей промисловості.

Зміст

Які права мають громадяни України щодо державного пенсійного забезпечення?	4
Які види державних пенсій передбачені законодавством України?	4
Пенсійне забезпечення	4
Коли людина може звернутися до органів соціального забезпечення щоб оформити пенсію?	4
Призначення пенсій	5
Як довго чекати на розгляд документів про призначення пенсій?	5
Коли призначаються пенсії?	5
Коли людина досягає пенсійного віку?	5
Пільгові умови при встановленні терміну виходу на пенсію?	5
Коли людина має право на достроковий вихід на пенсію?	7
Які додаткові гарантії зайнятості надає держава особам похилого та передпенсійного віку?	7
На який розмір пенсії за віком можна розраховувати?	8
Чи може людина отримувати пенсію за віком, якщо вона не має повного стажу роботи?	8
Чи може бути перерахована пенсія при неповному стажі роботи в разі, якщо пенсіонер продовжував працювати після виходу на пенсію?	8
На який термін призначаються пенсії за віком?	9
Хто має право на трудову пенсію.	9
Трудова діяльність, що зараховується до стажу роботи, який дає право на трудову пенсію?	9
Що ще може зараховуватись до загального трудового стажу?	10
Який порядок включення до стажу роботи сезонних робіт?	10
Яким чином можна підтвердити стаж роботи?	11
Чи існують правила підтвердження трудового стажу?	11
Які документи треба мати для оформлення трудової пенсії?	11
Чи може бути розмір мінімальної пенсії нижчий від мінімального споживчого бюджету?	12
Який максимальний розмір пенсії?	12
В яких випадках призначається пенсія по інвалідності?	12
Чи сплачуються пенсії по інвалідності при неповному стажі роботи?	12
На який період призначається пенсія по інвалідності?	13
Порядок виплати пенсії в разі зміни групи інвалідності або відновлення здоров'я	13
Хто має право на пенсію в разі втрати годувальника?	13

Хто вважається непрацездатним?	13
Хто вважається утриманцем?	14
Чи зберігається пенсія в разі втрати годувальника при новому одруженні?	14
Чи може один із членів сім'ї отримувати свою частку пенсії в разі втрати годувальника?	14
Чи змінюється розмір пенсії в разі втрати годувальника при зміні кількості членів сім'ї?	14
Чи розповсюджуються ці правила на сім'ї безвісти зниклих? . . .	14
Які підстави пенсійного забезпечення за вислугу років?	14
Хто має право на соціальну пенсію?	15
Розміри соціальних пенсій	15
Чи здійснюється перерахунок пенсії у зв'язку із зміною в сімейному стані, влаштуванням на роботу або її припиненням? 15	
Чи зобов'язаний пенсіонер повідомляти відділи соціального забезпечення про зміну умов, що впливають на виплату пенсій? .16	
Чи може пенсіонер оскаржити рішення органу, який призначає пенсії?	16
Пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ? . . .	16
Який порядок одержання пенсій біженцями?	17
Куди і які документи потрібно подати для одержання біженцями пенсії?	17
Чи зберігається пенсія людині, яка переїхала на постійне проживання до інших країн?	17
Чи може людина отримувати декілька видів державних пенсій? .18	
Чи може людина отримати пенсію за минулий час?	18
Чи може бути виплачена пенсія за довіреністю?	18
Чи оподатковуються прибутковим податком одноразові виплати працівникам, які виходять на пенсію?	18
Що таке персоніфікована система обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування? . . .	19
Яку структуру повинна мати персональна облікова картка фізичної особи	20
Як здійснюється виплата пенсій?	21
Відкриття рахунків	21
Одержання пенсій	23
Додаток № 1	23
Додаток № 2	24
Додаток № 3	24
Додаток № 4	25

Підписано до друку з оригінал-макету 06.03.2003.
Формат 60х84/16. Гарнітура Newton. Папір офсетний.
Умовн.-друк. арк. 1,86. Обл.-вид. арк. 1,67. Наклад 3000.

*Віддруковано на обладнанні
Інституту громадянського суспільства*

Інститут громадянського суспільства
01103, Київ, б.Дружби народів, 22, к. 21
e-mail: csi@csi.org.ua
<http://www.csi.org.ua>